

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ТА ПРАВОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 22 квітня 2026 року

Том 1

Одеса
2026

УДК 34:004:316.4(477)
С 70

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 23.04.2026 р.)*

За загальною редакцією академіка **С. В. Ківалова**

**С70 Соціально-політична та правова система України в цифрову епоху: сучасні виклики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 22 квітня 2026 р.) / заг. ред. С. Ківалова ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2026. – Т. 1. – 704 с.
ISBN 978-617-8763-15-2**

Матеріали конференції узагальнюють результати наукових досліджень і практичних напрацювань учених, фахівців та представників професійних спільнот, виконаних в умовах воєнного часу та глибоких суспільних трансформацій.

У збірнику представлено широкий спектр наукових розвідок і практико-орієнтованих досліджень, що охоплюють актуальні проблеми публічного та приватного права, функціонування держави, судової та правоохоронної системи, а також трансформації суспільних процесів у цифрову епоху. Значну увагу приділено питанням адміністративного, фінансового, конституційного, міжнародного, морського та митного права, а також сучасним викликам у сфері кримінального права, кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності.

Окремі наукові секції присвячені проблемам удосконалення судоустрою, діяльності прокуратури, адвокатури та інших правоохоронних органів, розвитку трудового права і права соціального забезпечення, а також реформуванню цивільного, господарського, земельного, екологічного та енергетичного права. Збірник відображає також міждисциплінарний характер сучасних досліджень, охоплюючи питання філософії права, світових соціально-політичних процесів, соціології та психології, економіки та підприємництва в умовах війни і повоєнного відновлення. Важливе місце посідають дослідження у сфері інформаційних технологій, кібербезпеки, штучного інтелекту та математичного моделювання як ключових чинників забезпечення національної безпеки.

Крім того, у збірнику висвітлено проблематику педагогіки, лінгвістики права, перекладознавства, журналістики, фізичної та військової підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розрахований на науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти та практиків у галузях права, економіки, соціології, психології, політології, інформаційних технологій і суміжних дисциплін.

УДК 34:004:316.4(477)

Відповідальний за випуск професор **М. Р. Аракелян**

Матеріали видано в авторській редакції.

ISBN 978-617-8763-15-2

© НУ «Одеська юридична академія, 2026
© Автори статей, 2026

Ігнатова Анастасія Сергіївна

МОВНІ ПРАВА У СУДОЧИНСТВІ: РОЛЬ РЕЄСТРУ ПЕРЕКЛАДАЧІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВ
НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН. 173

Козиць Дмитро Валерійович

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ: ЯКИМ МАЄ БУТИ МАЙБУТНЄ? 177

Бугаєнко Каріна Вікторівна

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЖИТТЕВОГО ЦИКЛУ КОНСТИТУЦІЇ АРАБСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ЄГИПЕТ .. 181

Матковський Микита Сергійович

ВІДНОВЛЕННЯ ПРАВА НА ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ ПІСЛЯ ВІЙНИ: КОНСТИТУЦІЙНІ
ВИКЛИКИ 183

Ваньчак Марта Володимирівна

«ГАЛЮЦИНАЦІЇ» ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК ЗАГРОЗА КОНСТИТУЦІЙНИМ ПРИНЦИПАМ
СУДОЧИНСТВА 185

Шлентов Юрій Сергійович

ПРАВО НА ДОСТАТНІЙ ЖИТТЄВИЙ РІВЕНЬ У РІШЕННЯХ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ
УКРАЇНИ 188

СЕКЦІЯ 5. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО ТА БЕЗПЕКА, ПРАВА ЛЮДИНИ Й МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ХХІ СТОЛІТТІ

Бехруз Хашматулла

ТРАНСФОРМАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ПРАВОВИХ СИСТЕМ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ 191

Аракелян Мінас Рамзесович

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРАВОЗАХИСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ КРИЗ. 193

Белогубова Оксана Олександрівна

ЕНЕРГЕТИЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЄС: МІЖНАРОДНИЙ ТА РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР. 196

Грушко Мальвіна Валеріївна

ЮРИСДИКЦІЯ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ ЩОДО ЗЛОЧИНУ ГЕНОЦИДУ:
ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ПОЛІТИЧНІ ОБМЕЖЕННЯ. 198

Vladyslav Dronov

MEDIA AS A TOOL FOR THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS. 201

Каненберг-Сандул Оксана Костянтинівна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ В
ДІЯЛЬНОСТІ УВКБ ООН 205

Мануйлова Катерина Вікторівна

ПРАВА ЛЮДИНИ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ: ВИКЛИКИ ДЛЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ. 207

Форманюк Вікторія Василівна

МЕРЕЖА АГЕНТСТВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЯК ІНСТИТУЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ
КООРДИНАЦІЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНИХ АГЕНТСТВ ЄС. 210

Цибульська Ольга Юріївна

ПРОЦЕДУРА «EXEQUATUR» В УКРАЇНІ: МІЖНАРОДНИЙ ПРИВАТНО-ПРАВОВИЙ
АСПЕКТ 213

Ярмакі Володимир Христофорович

БАЛАНС МІЖ БЕЗПЕКОЮ ТА ПРИВАТНІСТЮ: ЦИФРОВИЙ КОНТРОЛЬ У ВОЄННИЙ ЧАС
КРИЗЬ ПРИЗМУ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ПРАВ ЛЮДИНИ 216

Бірюков Руслан Миколайович

БОРІТБА З КІБЕРЗАГРОЗАМИ ЯК ФАКТОР СТАНОВЛЕННЯ МІЖНАРОДНОГО
ПОЛІТЕЙСЬКОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ 219

Войтович Павло Петрович

ІНФОРМАЦІЙНІ ПРАВА ЛЮДИНИ: ПІД ЗАГРОЗОЮ? 222

правову позицію Верховного Суду щодо обов'язковості трискладового тесту, не допускаючи посилання на воєнний стан як самодостатню підставу обмеження. Поєднання цих заходів дозволить відновити конституційний стандарт права на інформацію в його повному обсязі.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січня 2011 р. № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>
3. Рудник Л. І. Правові засади обмеження права на доступ до інформації в умовах воєнного стану. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право.* 2023. Вип. 4 (60). С. 32–39. DOI: [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2023.4\(60\).296975](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2023.4(60).296975).
4. Турченко О. Г. Обмеження права на доступ до публічної інформації в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство.* 2022. № 5. С. 107–113. URL: <https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/270722/266172>
5. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 6 серпня 2020 р. у справі № 440/3005/19 (адміністративне провадження № К/9901/35844/19). *Єдиний державний реєстр судових рішень.* URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90804496>

Ключові слова: право на інформацію, доступ до публічної інформації, воєнний стан, конституційні обмеження, трискладовий тест, поствоєнне відновлення, конституційні виклики, розпорядники інформації, судова практика.

Key words: right to information, access to public information, martial law, constitutional restrictions, three-part test, post-war recovery, constitutional challenges, information holders, judicial practice.

Ваньчак Марта Володимирівна

Національний університет «Одеська юридична академія»

аспірантка кафедри конституційного права

«ГАЛЮЦИНАЦІЇ» ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК ЗАГРОЗА КОНСТИТУЦІЙНИМ ПРИНЦИПАМ СУДОЧИНСТВА

Конституція України чітко вимагає від кожного учасника судового процесу дотримання його ж принципів. Із фундаментальних серед них є змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості.

Згідно з позицією, викладеною у Постанові Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 06 грудня 2022 року № 904/738/22, принцип зма-

гальності сторін полягає в тому, що сторони у процесі зобов'язані в процесуальній формі довести свою правоту, за допомогою поданих ними доказів переконати суд в обґрунтованості своїх вимог чи заперечень [1]. Саме такий підхід забезпечує трансформацію формальних вимог закону в дієву систему захисту прав, де кожна дія учасника має бути стратегічно обґрунтованою.

Принцип змагальності сторін характеризується так: кожна зі сторін під час судового процесу обстоює завдяки процесуальним інструментам стратегію захисту, тоді як суд забезпечує паритетність сторін [2]. Це створює умови для глибокого аналізу фактів, що є необхідним фундаментом для винесення справедливих вердиктів.

Проте в умовах цифровізації ця паритетність опиняється під загрозою. В українській практиці уже зафіксовано випадки, коли учасники судового процесу використовують штучний інтелект при підготовці процесуального документа, не перевірявши на достовірність. Мова йде про Ухвалу Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 15 січня 2026 року у справі № 240/14153/24, яка є прецедентною для української правової системи, оскільки вона вперше на рівні касаційної інстанції окреслює межі допустимого використання штучного інтелекту у правничій діяльності. У касаційній скарзі, скаржник посилався на низку постанов Великої Палати та Верховного Суду. Перевіркою Єдиного державного реєстру судових рішень встановлено, що цих рішень не існує в реальності. Суд зробив висновок, що «характер наведених посилань може свідчити про використання учасником справи інструментів штучного інтелекту та, відповідно, отримання на запит результату у формі «галюцинацій». Також наголосив, що користування штучним інтелектом не заборонено, про те учасники повинні дотримуватись фахового людського контролю. В даній ситуації визнано недобросовісне користування процесуальними правами учасника провадження, що суперечить конституційному принципу рівності та змагальності, адже введення суду в оману руйнує засади здійснення справедливого правосуддя [3].

У Постанові Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 08 липня 2025 року у справі № 925/496/24 скаржник використав згенеровані штучним інтелектом (ChatGPT та GROK) відповіді як електронний доказ для власного трактування умов договору та спростування вже встановлених судом обставин. Суд відхилив ці доводи, наголосивши на неможливості делегування технологіям функцій правосуддя та відсутності у штучного інтелекту статусу джерела достовірної науково доведеної інформації [4].

Генерування «галюцинацій» штучним інтелектом грубо порушує і принцип процесуальної економії. Згідно з позицією, висловленою в Ухвалі Касаційного адміністративного суду у складі Верховного суду від 24 травня 2021 року у справі № 9901/20/21, принцип процесуальної економії спрямований, у першу чергу, на пришвидшення розгляду справи (вирішення спору) та зменшення судових витрат [5]. Суд та інша сторона провадження вимушені витра-

чати інтелектуальний та часовий ресурс на верифікацію неіснуючих джерел, що призводить до невинуватеного затягування розгляду справи та підриває ефективність правосуддя.

У контексті американського досвіду, в Окружному суді Сполучених Штатів Америки (далі – США) (у штаті Канзас) адвокатів оштрафували на суми до 5000 доларів США за подання згенерованих штучним інтелектом документів із вигаданими судовими справами та цитатами. Суд визнав це порушенням законодавства США, бо є вимога для адвоката: особисто проводити «розумну перевірку» всіх правових доводів. Також додали, що використання штучного інтелекту не заборонено, однак відсутність його верифікації людиною є серйозним порушенням, що марнує ресурси суду та шкодить опонентам [6].

Через некритичне застосування штучного інтелекту при підготовці судових паперів адвокатка в США була змушена залишити практику. Інцидент 2025 року в Арканзасі довів: «галюцинації» притаманні не лише ChatGPT, а й корпоративним інструментам на кшталт Microsoft Office Copilot. Адвокатка використала штучний інтелект для підготовки клопотання, але не перевірила результат через особисті обставини. Суд миттєво виявив неіснуючі прецеденти через автоматизовані системи верифікації та зажадав пояснень. Не чекаючи офіційного позбавлення ліцензії, МакКлейн добровільно пішла у відставку. Це стало актом визнання того, що подання суду вигаданих даних – це не технічна помилка, а фундаментальне порушення етики [7].

Аналіз судової практики України та США дозволяє зафіксувати формування єдиної правової доктрини: суди не забороняють використання штучного інтелекту, проте вимагають результату, що суворо перевіряється юристом. Фундаментальним є розуміння того, що штучний інтелект генерує лише статистично ймовірний, а не юридично достовірний текст, тому його зовні переконливі «галюцинації» потребують тотальної верифікації правником.

У цьому контексті підпис адвоката на документі перестає бути формальністю, постаючи юридичною гарантією того, що кожне слово пройшло через інтелектуальний фільтр професіонала. Делегація цієї функції алгоритму без належної перевірки є недопустимою делегацією відповідальності, а посилання на «особисті обставини» чи «незнання принципів роботи технології» не звільняють від наслідків. Відтак, подання вигаданих прецедентів слід кваліфікувати не як технічну помилку, а як прояв неповаги до суду та підриви засади справедливого судочинства.

Список використаних джерел:

1. Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 06.12.2022 № 904/738/22. URL: <https://surl.li/pkybzr> (дата звернення: 20.03.2026).
2. Конституційне право: навч.-метод. посібник / Д. С. Терлецький, М. В. Афанасьєва, Ю. Д. Батан та ін.; за заг. ред. Д. С. Терлецького ; НУ «ОЮА». Одеса: Фенікс, 2023. 200 с.

3. Ухвала Касаційного адміністративного суду у складі Верховного суду від 15 січня 2026 року у справі № 240/14153/24 URL: <https://surl.li/boitpf> (дата звернення: 20.03.2026).

4. Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 08 липня 2025 року у справі № 925/496/24. URL: <https://surl.li/avyrny> (дата звернення: 20.03.2026).

5. Ухвала Касаційного адміністративного суду у складі Верховного суду від 24 травня 2021 року у справі № 9901/20/21. URL: <https://surl.li/srpeie> (дата звернення: 20.03.2026).

6. US court sanctions lawyers for filing AI-generated fake case laws in patent suit. Bar and Bench – Indian Legal news. URL: <https://surl.li/umgaut> (дата звернення: 20.03.2026).

7. Attorney in Arkansas resigns after using artificial intelligence to assist in case work. thv11. URL: <https://surl.li/jaeihp> (дата звернення: 20.03.2026).

Ключові слова: конституційні принципи судочинства, змагальність сторін, штучний інтелект, «галюцинації» штучного інтелекту, фаховий людський контроль, процесуальна доброчесність, правова визначеність, професійна етика адвоката, цифровізація правосуддя, процесуальна економія.

Key words: constitutional principles of justice, adversarial proceedings, artificial intelligence, AI hallucinations, human-in-the-loop, procedural good faith, legal certainty, legal ethics, digitalization of justice, procedural economy.

Шлентов Юрій Сергійович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри конституційного права*

ПРАВО НА ДОСТАТНІЙ ЖИТТЄВИЙ РІВЕНЬ У РІШЕННЯХ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Право на достатній життєвий рівень, закріплене у статті 48 Конституції України [1], є одним із фундаментальних соціально-економічних прав людини і перебуває в органічному зв'язку з конституційним принципом соціальної держави (стаття 1 Конституції України). Конституційний Суд України (далі – КСУ) протягом майже двох десятиліть сформував розгалужену систему правових позицій щодо змісту, меж та державних гарантій цього права, які разом складають цілісну доктрину конституційного соціального захисту.

Базовим для розуміння цього права є те, що ознаками України як соціальної держави є, зокрема, закріплення та державні гарантії реалізації соціальних прав громадян, зокрема їх прав на соціальний захист і достатній життєвий рівень. Це зобов'язує державу відповідним чином регулювати економічні процеси та встановлювати справедливі й ефективні форми перерозподілу суспільного доходу з метою забезпечення